

کار آفرینی در دانشگاهها

(مطالعه موردی)

بهاره ملکی

چکیده

به دلیل تحولات سریع اقتصادی، صنعتی و فرهنگی در چند دهه اخیر و نیاز کشور به تقویت ساختارهای دانایی محور و تولید ثروت از دانش، احتیاج به یک بسترسازی مناسب جهت تولید علم و فن به شدت احساس می شود. پرداختن به مقوله کار آفرینی و تربیت و آموزش دانش آموختگانی که دارای تواناییها و مهارتهای لازم برای راه اندازی یک کسب و کار مناسب باشند، از وظایف اصلی هر دانشگاه محسوب می شود که متأسفانه خلاء آن کاملاً محسوس است. بدین منظور تعدادی از دانشگاههای ایرانی که این واحد درسی را ارائه می کنند و نیز تعدادی از دانشگاههای آمریکایی و اروپایی از لحاظ محتوای درسی، سر فصلها، روش تدریس، و ارزشیابی دانشجویان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته اند.

مقدمه

از نظر برخی از اقتصاددانان و صاحب نظران و دانشمندان مدیریت، موتور حرکت و رشد اقتصاد یک جامعه، کارآفرینان هستند که در محیطی رقابتی و در شرایط عدم تعادل (و نه تعادل ایستا) جامعه را به حرکت در می آورند و توسعه می بخشند. کلید موفقیت کارآفرینی، یافتن روشهای خلاقانه ای است که با به کارگیری فناوریهای جدید یا بازاریابی بهتر، سریعتر و کم هزینه تر، نیازهای مشتری را به نحو احسن برآورده می سازند. این به معنای تولید محصولات موجود با هزینه های کمتر یا ارتقای کیفیت آنها و یا به معنای ایجاد بازاریابی برای محصولات کاملاً جدید است. کارآفرین با شناخت صحیح از فرصتها و استفاده از سرمایه های راکد امکاناتی را فراهم کرده و با سازماندهی و مدیریت مناسب منابع، ایده خویش را عملی می کند و علاوه بر آن نقش مهمی در تولید و «اشتغال مولد» دارد. به دلیل نقش و جایگاه ویژه کارآفرینان در روند توسعه و رشد اقتصادی و نیز تحولات اجتماعی، بسیاری از دولتها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تلاش می کنند با حداکثر امکانات و بهره برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شمار هر چه بیشتری از جامعه را که دارای ویژگیهای کارآفرینی هستند به آموزش در جهت کارآفرینی و فعالیتهای کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند. کارآفرینان با مهارتی که در تشخیص فرصتها و موقعیتهای و ایجاد حرکت در جهت توسعه این موقعیتهای دارند، پیشگامان حقیقی تغییر در اقتصاد و تحولات اجتماعی محسوب می شوند. خوشبختانه در سالهای اخیر در کشور ما مقوله کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته، با این وجود این مفهوم برای بسیاری از دست اندرکاران و افراد جامعه ناشناخته و غریب است. شاید به همین دلیل تاکنون برنامه ریزی و بسترسازی مناسبی در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و نظام آموزشی کشور برای توسعه کارآفرینی به ویژه در دانشگاههای کشور صورت نپذیرفته است. در شرایط کنونی که اقتصاد کشورمان با مسائل و نارساییهای مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری (بویژه در فارغ التحصیلان دانشگاهها) کمبود نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبروست، پرورش و آموزش کارآفرینان ارزش آفرین از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

کار آفرینی در ایران

از مهمترین اقدامات برای توسعه کارآفرینی در کشور، تشکیل شورای مرکزی کارآفرینی در سطح هیئت دولت است و با توجه به ماهیت فرهنگی، پژوهشی و آموزشی این امر، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری به عنوان متولی مدیریت و سازماندهی کارآفرینی به عنوان رئیس این شورا تعیین شده است. در این راستا فعالیتهای مختلفی در جهت توسعه کارآفرینی در وزارتخانه های مختلف (وزارت کار و امور اجتماعی و یا وزارت تعاون) آغاز و معاونتها و یا دفاتر کارآفرینی در وزارتخانه ها ی مختلف تشکیل شده است. در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز طرح کاراد (کارآفرینی دانشجویان) از چند سال پیش شکل

گرفته است. دبیرخانه طرح کاراد قبلا در سازمان سنجش کشور مستقر بود که هم اکنون در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران قرار دارد.

بر این اساس در دانشگاه‌های کشور به منظور تربیت متخصصان شایسته و ایجاد توانایی کارآفرینی، در بیش از ۴۲ دانشگاه، مرکز کارآفرینی راه اندازی شده است و سیاست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بر این است که حتی دانشگاه‌های غیرانتفاعی نیز دارای مراکز کارآفرینی شوند تا سیستم آموزشی را یاری کنند.

دلایل نیاز به درس کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور

یکی از چالش‌های پیش روی جوامع مختلف، دانش آموختگان فاقد توانایی‌های فردی و مهارت‌های لازم برای راه اندازی کسب و کار مناسب است. این امر، آماده سازی فارغ التحصیلان دانشگاهی را به وسیله توسعه فرهنگ کارآفرینی در آنان مسلم می سازد. آماده سازی در مورد کارآفرینی نبایستی بعد از فارغ التحصیلی باشد. بلکه این امر بایستی در حین تحصیل انجام شود و لازم است روح کارآفرینی در دانشگاهها پرورش داده شود. در این راستا، بازنگری در رشته های دانشگاهی و سرفصلهای دروس آموزشی در تمامی مقاطع بویژه در دانشگاهها و تاسیس رشته‌های علمی بویژه علوم که خلاء آنها در کشور محسوس است - در جهت تأمین منافع ملی - امری لازم و ضروری به نظر می آید.

به طور کلی دلایل نیاز به ارائه درس کارآفرینی را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

– تقویت ساختارهای دانایی محور در تولید علم و فن

– توجه به تولید علم و تولید ثروت از دانش

– ایجاد توان شناسایی نیازهای جامعه و تطبیق تخصص و تحصیلات

– ایجاد و پرورش فرهنگ کارآفرینی

– ایجاد توانایی کار گروهی

– بالا بردن توان ارزش آفرینی

– آشنایی با منابعی که به دانشجویان در جهت شناسایی فرصتهای جدید و ایجاد توان پردازش ایده های نو کمک خواهد کرد.

– ایجاد توانایی ارزیابی اقتصادی از طرح تجاری

– ایجاد توان شناسایی تحولات در نیازهای جامعه

– درک مفهوم کارآفرینی در ارتباط با توسعه اقتصادی

– ایجاد و تقویت برخی بسترها و ظرفیتهای بالقوه برای مسائل علمی حل نشده، نیازهای کشور و ایده های نو

– تشویق و گسترش خلاقیت برای خلق کسب و کارها و مفاهیم کسب و کار جدید

– افزایش پویایی و بالا بردن قدرت تجزیه و تحلیل دانشجویان در شناسایی بازار، تکنولوژی، فرصتهای مالی و اقتصادی

– شناسایی قوت و ضعف کسب و کارهای موجود، تجزیه و تحلیل فرصتها و تهدیدها و ارائه راهکارهای بهبود آنها.

بررسی مقایسه ای ارائه درس کار آفرینی در ایران و جهان

الف) خارج از کشور

برای به دست آوردن محتوا، روش تدریس و ارزش‌یابی صحیح، برنامه درسی کار آفرینی در بیش از ۵ دانشگاه آمریکایی و اروپایی مورد بررسی قرار گرفته است: دانشگاه‌های استانفورد، پنسیلوانیا، بریتیش، کلمبیا، آتاباسکا و مریلند. از لحاظ نحوه ارائه درس به طور کلی در دانشگاه‌های بررسی شده، مشاهده شد که تاکید بیشتر بر مطالعات موردی، ارائه سمینار در کلاس به وسیله دانشجویان، کار گروهی، مشارکت در کلاس، تهیه یک طرح تجاری و دعوت از کار آفرینان برای ارائه مطالب بوده است. در این دانشگاه‌ها ارتقای مهارت‌های فردی و گروهی، همگام با افزایش دانش نظری در نظر گرفته شده است. نحوه ارزش‌یابی به صورت ترکیبی از امتحان میان ترم، امتحان پایان ترم، کار گروهی (ارائه سمینار)، کار فردی (پاسخ به سوالات و امتحانات استاد) و مشارکت در کلاس، مورد توجه قرار گرفته است که تاکید بیشتر بر جنبه عملی قضیه و کار تیمی است. در برخی موارد امتحان پایان ترم به صورت «کتاب باز» برگزار می‌شود.

ب) داخل کشور

خوشبختانه تعداد دانشگاه‌هایی که در ایران تصمیم به ارائه واحد درسی کار آفرینی به صورت واحد اختیاری، گرفته‌اند روبه رشد است و از این میان می‌توان به دانشگاه‌های تهران، صنعتی امیر کبیر، صنعتی شریف، تربیت مدرس، فردوسی مشهد، صنعتی اصفهان، علامه طباطبایی، شهید چمران اهواز و ... اشاره کرد. در اکثر موارد این واحد به صورت درس اختیاری ۳ واحدی شامل ۲ واحد نظری و ۱ واحد عملی طراحی شده است که بخش عملی آن شامل تهیه و تکمیل یک طرح تجاری است. نحوه تدریس بدین صورت است که این درس توسط یک، دو یا سه استاد متناسب با محتوای مواد درسی، ارائه می‌شود و در بعضی موارد از یک کار آفرین برای سخنرانی و ارائه مطلب دعوت به عمل می‌آید. نحوه ارزش‌یابی معمولاً به صورت امتحان میان ترم، پایان ترم و تهیه طرح تجاری در قسمت عملی است. لازم به تذکر است که وزارت علوم نیز در ارتباط با درس کار آفرینی سرفصل‌هایی ارائه داده است که در قسمت جمع بندی، در کنار سرفصل‌هایی ارائه شده در داخل و خارج از کشور مورد توجه قرار گرفته است.

ج) جمع بندی

با توجه به تمام موارد گفته شده در دو بخش قبل، سرفصل‌های مشترک در اکثر دانشگاه‌های ایران و خارج از کشور، به طور کلی علاوه بر موارد گفته شده، راهکارهای زیر می‌تواند ما را در رسیدن به اهدافمان یاری کند: - استفاده از مدرسان مجرب و توانا برای ارائه این درس (یکی از مهمترین عوامل موفقیت)

- ایجاد تیم‌های کار گروهی و نیز آنالیز و تجزیه و تحلیل کار سایر تیمها

- مقالات و مطالعات موردی

- دعوت مهمانان کار آفرین به کلاس و مشارکت دانشجویان

- پروژه عملی و طراحی فرایندهای یک طرح تجاری یا امکان‌سنجی

- استفاده از فیلمهای آموزشی و اسلاید

- برگزاری کارگاههای آموزشی.

۱- 2006-2005 Entrepreneurship Course Syllabus, Stanford University, Hi- Tech

۲- 2006 Pennsylvania, Entrepreneurship Course Syllabus, Fall The University of

Of British Columbia, Course Syllabus (Entrepreneurship and new The University

۳- 2006 Preparing the business Development Plan), Winter ,Venture Creation

۴- 2006 Entrepreneurship Course Syllabus, Athabasca University

۵- 2003 introduction to entrepreneurship Course Syllabus, University Of Maryland

بهاره ملکی: کارشناس ارشد MBA از دانشگاه کارلتون